

Nr 123.

Av herr **Byström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande föreskrifter rörande utfärdande av prästbetyg.

Prästbetyget är för svensk undersåte ett viktigt medborgarpapper. Det är därför av stor vikt, att dess avfattning är som den bör vara. I visst fall synes mig emellertid nuvarande prästbetyg ej vara fullt tillfredsställande avfattat. Jag åsyftar särskilt betyget i kristendomskunskap. I vårt land finnas ej blott tiotusentals personer utan säkerligen hundratusentals, som i prästbetyget angivas såsom varande utan kristendomskunskap, eller som anses vara obehöriga att få sitt mått av kunskap i detta ämne i betyget antecknat. Personer, som ej äro i statskyrklig mening döpta eller som ej åtnjutit konfirmationsundervisning, få icke i prästbetyget någon anteckning om sin kristendomskunskap, och dock kunna många av dem hava lika stort mått av vetande i kristendomens läror och hava lika stort intresse för religionen, som en hel del bland dem, som fått i sina prästbetyg antecknat, att de hava god kristendomskunskap. Detta kan ej vara riktigt.

I folkskolan gå t. ex. tvenne barn, låtom oss säga ett par gossar. Den ene heter Nils och den andre Karl. Nils har dels svårt för att läsa, och dels är han mindre flitig. Han slutar skolan, så snart han kan få tillåtelse därtill, och han har svagt betyg bland annat i kristendom. Han blir konfirmerad och får giltigt betyg i kristendomskunskap. Karl åter är en rikt begåvad gosse. Han genomgår hela folkskolekursen. Hans kunskaper äro helt andra än Nils' kunskaper, och i kristendom har han

i avgångsbetyget fått »berömlig». Betyget är underskrivet dels av skol-läraren och dels av skolrådets ordförande, vilken är prästen i socknen.

På grund av föräldrarnas uppfattning eller sin egen, blir Karl ej konfirmerad. När så om några år dessa gossar uttaga eget prästbetyg, får Nils antecknat, att han har kristendomskunskap, under det att i Karls betyg det icke står något om hans kristendomskunskap. Han synes enligt prästbetyget vara utan kristendomskunskap, eller åtminstone icke hava så mycket, att det är värt att antecknas, och dock är han långt mera kunnig än Nils. Som redan sagts, finnas i vårt land tiotusentals personer, som hava prästbetyg, i vilka intet är antecknat om vederbörande kristendomskunskap.

Huru pastor skall gå till väga vid utskrivande av betyg för personer, som ej äro döpta eller konfirmerade inom statskyrkan, stadgas bl. a. i »Kungl. Maj:ts nädiga förordning angående kyrkoböckers förande den 3 dec. 1916».

Blanketterna för de nya flyttningsbevisen äro uppställda i aderton numrerade rader. Dessa skola av pastor utfyllas enligt nyssnämnda förordning sålunda:

»*Raden 9.* Är personen icke vaccinerad, därför att han haft smittkoppor, antecknas detta här.

Samma rad skall innehålla uppgift om dop, varvid det förhållande, att den flyttande icke är döpt, tillkännagives därigenom, att ordet *icke* inskrives framför ordet *döpt*. Rörande person, för vilken i församlingsboken finnes införd anteckningen *icke av svenska kyrkan döpt*, skall denna anteckning jämte tillhörande hänvisning till födelse- och dopbok införas å denna rad.

Å *raden 10* antecknas de vitsord, den flyttande erhållit över sin kristendomskunskap, med orden *god, godkänd, försvarlig* eller *svag* och icke med de beteckningar, som förekomma i församlingsboken. För person, som icke konfirmerats inom svenska kyrkan, överstrykas de tryckta orden såväl å denna rad som å *raderna 11* och *12*.

Å *raden 11* skola de tryckta orden överstrykas, om personen, ehuru konfirmerad, ej begått Herrens nattvard.

Å *raden 12* skall, om nattvardshinder äger rum, bokstaven *o* i ordet *oförhindrad* överstrykas, varjämte å *raderna 12* och *13* tydligt uppgives, vari hindret består.

Å *raden 13* skall, om den flyttande tillhör ett främmande trossamfund, sådant antecknas ävensom samfundets namn. I detta fall iakttages, att *raderna 10, 11* och *12* samt å *raden 9* orden *är döpt* överstrykas.

Har någon i föreskriven ordning givit sin avsikt tillkänna att utträda ur svenska kyrkan, skall sådant här antecknas jämte tiden därför.»

Det är i dessa föreskrifter, som jag nu vågar yrka på en liten förändring. Jag tillåter mig anföra ett par betyg, som ytterligare belysa vad jag här velat framhålla. Det gäller en flicka, som genomgått fullständig kurs i folkskolan och därefter ytterligare utbildat sig vid annan läroanstalt:

Hennes folkskolebetyg är av följande utseende:

»Ellen Anderson, född den 10 augusti 1892 och inskriven i folkskola i Stockholm den 8 januari 1901, har genomgått såväl den egentliga folkskolan (kurserna 1—12) som av folkskolans högre avdelning kurserna 13—16, samt erhållit följande vitsord:

Uppförande	Mycket gott.
Flit.....	Mycket god.
Kristendomskunskap	Med beröm godkänd.
Modersmålets läsning.....	Med utmärkt beröm godkänd.
» skrivning	Med beröm godkänd.
Räkning	Med utmärkt beröm godkänd.
Geografi.....	Med nöje godkänd.
Historia.....	Med nöje godkänd.
Naturkunnighet med hälsolära	Med beröm godkänd.
Välskrivning.....	Med utmärkt beröm godkänd.
Frihandsteckning och mönsterritning	Med utmärkt beröm godkänd.
Sång	Med nöje godkänd.
Gymnastik	Med nöje godkänd.
Huslig ekonomi och matlagning	Med beröm godkänd.
Slöjd	Med utmärkt beröm godkänd.
Bokföring	Med beröm godkänd.
Engelska språket.....	Med beröm godkänd.

Stockholm, Matteus folkskola den 15 juni 1907.

Mats Dahlborg.
t. f. Överlärare.

Ebba Österberg.
Lärarinna.

Uppvisat för
Frans v. Schéele.
Inspektör.

Sedan detta betyg gavs har fröken Ellen Andersson ytterligare utbildat sig. Dessutom har hon en tid varit lärarinna i en större söndagsskola och även därigenom haft anledning öka sin kristendomskunskap. Hon är emellertid icke konfirmerad, och nu lyder prästbetyget, som är avfattat

enligt en äldre blankett, vilket dock i detta fall är ungefär detsamma, som om de nyare blanketterna användts.

Dublettbeleg.

Infl. L. 26/1 år 1903.

Lysning B. _____

Flyttningsbeleg.

(För ensam person.)

1. *Fröken Ellen Albertina Andersson.*
2. _____
3. Är född den *10 augusti* år *1892* (*nittiotvå*)
4. i *Irsta församling* i *Västmanlands län*,
5. är — vaccinerad;
6. är *icke*..... döpt,
7. har.....inom svenska kyrkan konfirmerats och äger.....kristendoms kunskap,*
8. har inom svenska kyrkan begått H. nattvard,*
9. är till nattvardens begående oförhindrad,*
10. *icke konfirmerad*
11. åtnjuter — — medborgerligt förtroende,
12. _____
13. är *till äktenskap ledig*,
14. _____
15. såsom värnpliktig enligt nedanst. anteckn. av roteman,*
16. flyttar till å andra sidan angivna församling;
17. betygar **Adolf Fredriks församling i Stockholm**
18. den *18 december* år *1915*.

(Stämpel.)

K. E. Wallströmson.
Pastoratsadj.

* Denna rad är överstruken.

Som synes har denna person, vilken faktiskt åtnjuter mycket god kristendomskunskap, i prästbetyget blivit utan denna kunskap. Detta kan väl into vara rätt? Förhållandet bör ändras. Och denna förändring kan ske genom att för person, som icke är konfirmerad inom svenska kyrkan, införes i prästbetyget det betyg i kristendomskunskap, vilket vederbörande erhållit vid avgång från folkskola eller allmänt läroverk eller annan av staten erkänd läroanstalt. Vid dessa skolor undervisas ju av lärare, som utexaminerats från statens folkskoleseminarier.

Som ytterligare belysning i den fråga det nu gäller må anföras följande: Seminarieläraren John Cederroth i Stockholm genomgick under uppväxtåren vederbörlig skola. Därpå studerade han i flere år vid en läroanstalt, där det undervisades även i teologiska ämnen. Sedan var han pastor för en frikyrklig församling i åtskilliga år. Så blev han lärare vid Betelseminariet, där han under 25 års tid undervisat dels i kyrkohistoria och dels i exegetik m. fl. ämnen. Under tiden har han dels översatt och dels författat flere skrifter i religiösa frågor samt utgivit en utmärkt geografi över Palestina. Likväl är han enligt prästbetyget utan kristendomskunskap.

Vid frikyrkomötet, som hölls i Immanuelskyrkan i Stockholm 1905, var denna betygsfråga föremål för behandling. Inledningsföredraget hölls av doktor E. J. Ekman. Ur hans föredrag anføres följande:

»Genom reformationens införande i vårt land vaknade ock behovet av skolundervisning. Det var en mycket ringa början. Vid slutet av 1600-talet funnos i Sverige endast 40 à 50 barnskolor, såsom de då benämndes, således ungefär lika många, som nu finnas inom ett enda av de större och vidsträcktare pastoraten. Allmogen anhöll vid 1682 års riksdag, »att Kungl. Maj:t täcktes på några orter förordna småbarnsskolor och till deras præceptorer något underhåll förordna låta». Denna skrivelse remitterades till landshövdingar, biskopar och konsistorier för deras utlåtande, men därvid avstannade hela saken.

Genom 1686 års kyrkolag främjades läskunnigheten, i det att den föreskrev bland annat, att de som skulle trolovas måste kunna Luthers katekes. Vidare ålades kyrkoherdarne att tillse, att ungdomen lärde sig läsa i bok och förstå kristendomsstyckena och föräldrarne att deras barn väl och flitligen skulle undervisas i kristendomsstyckena samt kaplanerna och klockarne, som hade att styra härmed, skulle tillhållas att flitigt driva barnläran och undervisa barnen att läsa i bok. Vidare skulle församlingens ledamöter rotvis infinna sig i kyrkan till katekesförhör, vilket sedan avlöstes av de så kallade husförhören. Ehuru 1686 års kyrkolag icke talar

om någon konfirmationsundervisning, föreskrev den dock att ingen skulle få begå nattvarden, som ej väl kunde göra reda för kristendomsstyckena.

Under 1700-talet förökades barnskolornas antal, som voro dels fasta, dels flyttande, men det synes hava berott på församlingens fria beslut, vadan många försummade att upprätta skolor. Detta framgår av ett cirkulär av clerus comitalis, utfärdat 1779, däri det heter, att barnskolor mångstädes ännu saknas. Visserligen inskräpte regeringen sina givna förmaningar till präster, klockare och föräldrar, men, då barnskolors upprättande förblev en frivillig sak, så blev resultatet mycket otillfredsställande.

Huru långsamt det gick med folkskoleväsendets utveckling i vårt land, kan man förstå därav, att mer än ett halvt århundrade därefter, eller 1842, då den epokgörande stadgan angående folkundervisningen i riket utkom, av Sveriges 2,308 församlingar 1,211, således mera än hälften, saknade såväl fasta som flyttande skolor. Under hela denna tid var det kyrkan, som genom sina funktionärer arbetade för folkets läskunnighet.

Under denna tid hade också en annan art av kyrklig verksamhet börjat taga fart. Det var nämligen barnens undervisning för konfirmationen. Impulsen härtill kom från Tyskland, där den för praktisk kristendom varmhjärtade Filip Jakob Spener, som dog 1705, arbetade för ungdomens undervisning, särskilt genom införande av konfirmationen, vars antagande eller förkastande han dock ansåg vara församlingarnas fria sak.

Biskop Laurelius i Västerås, som dog 1670, hade, påverkad av arbetet bland ungdomen i Tyskland, i en handskriven kyrkoordning stadgat, att de barn, som första gången gå till nattvarden, skola uppenbarligen fram i koret förhöras i sina kristendomsstycken och med bön och händer påläggning inympas i Jesu Kristi kropp och församling. Men i 1686 års kyrkolag talas ej ett ord om konfirmationen. Den av biskop Laurelius lämnade uppgiften hade således intet lagligt bindande stöd.

En annan framstående prästman, Jakob Serenius, som varit legationspredikant i London och 1735 utnämndes till kyrkoherde i Nyköpings östra församling, började med mycket allvar arbeta för ett allmänt införande av konfirmationen med det därmed förenade offentliga förhöret. När han 1763 befordrades till biskop i Strängnäs, föreskrev han konfirmationen såsom gällande för sitt stift, dock utan att äga stöd i gällande lag.

Vid 1751 års riksdag blev konfirmationen första gången föremål för prästeståndets behandling. Den dåvarande ärkebiskopen ansåg det dock icke vara nyttigt att införa en ny kyrklig sed. Sedermera var frågan före vid flera riksdagar, men mången ansåg den vara en »äventyrlig nyhet».

Man fick nöja sig med att på eget bevåg införa konfirmationen här och där i stiftet, till dess den blev lagstadgad genom kyrkohandbokens antagande 1811. Vi finna således, huru ungdomens undervisning såväl i skolor som vid konfirmationen låg i prästernas händer, vilket ju ej må väcka förvåning, då de i allmänhet på den tiden representerade boklig bildning.

Vi hava redan omnämnt det epokgörande året 1842, då den viktiga stadgan om folkundervisningen i riket utkom, varigenom det i lag stadgades att i varje församling skulle finnas minst en, helst fast skola med vederbörligen godkänd lärare. Vidare påbjöds att »såväl i huvudstaden som i varje stiftsstad bör av domkapitlet beredas tillfälle för dem, som vilja ägna sig åt lärarekallet, att i ett seminarium erhålla undervisning och övning i de till detta kall hörande ämnen». Sedermera hava förordningar gång efter annan utkommit för att ordna skolornas angelägenheter och befordra deras utveckling. I början av 1860-talet infördes den viktiga folkskoleinspektionen, och de första folkskoleinspektörernas antal utgjorde 20. Vi veta alla med vilka jättesteg folkskoleundervisningen i riket gått framåt under de senare decennierna, så att Sverige i detta hänseende intager en av de mest framstående, för att ej säga den mest framstående platsen bland kulturstaterna. Detta beror icke minst av den i allmänhet utmärkta lärarekår, som utgått och utgår från våra seminarier. Vi kunna således säga, att folkskoleundervisningen, därvid ock särskilt kristendomsundervisningen, icke längre är beroende av prästerskapet utan numera har sin fasta rot i våra folkskolor och naturligtvis ock i våra högre elementarläroverk. Emellertid anser man ännu i dag att spetsen av kristendomsundervisningen mynnar ut i konfirmationsundervisningen, vadan ock det officiella betyg i kristendoms-kunskap, som skall antecknas i av pastors-ämbetet utfärdade utflyttningsattester eller andra intyg, där en persons kristendoms-kunskap skall konstateras, är just det betyg konfirmanden erhåller vid sin konfirmation. Intet avseende fästes vid det betyg i kristendoms-kunskap, som av lärare vid folk- eller elementarskola utfärdats. Och ändock ägnas ej så få av veckans lärotimmar åt bibringandet av kristendoms-kunskap, såsom nogsamt är bekant. Katekes, biblisk historia och på högre stadium bibelläsning ingå ju såsom årligen återkommande delar av den fastställda läsordningen. Det kan därför icke vara tvivel underkastat, att den, som genomgått folkskolans högsta avdelning eller den så kallade fortsättningsskolan eller genomgått t. ex. 5 à 6 klasser vid elementarläroverk, bör äga den kristendoms-kunskap, varå det officiella kunskapsbetyget kan grunda sig. Ty man må väl ihågkomma, att det ifrågavarande kristendoms-

betyget avser endast en nöjaktig bokstavskunskap och skall tjäna rent borgerliga ändamål.»

Så långt doktor Ekman.

Efter doktor Ekmans föredrag hade följande personer ordet i frågan: lektor P. Waldenström, pastorerna K. G. Hellström, Göteborg, och O. Larsson, Eskilstuna, d:r E. J. Ekman, rektor K. A. Jansson, kyrkoherde Nilsson, pred. Aug. Petersson, Uppsala, pastor Aug. Källberg, Östersund, distriktföreståndaren J. Erixon, Gäfle, pred. A. Ohldén, Jönköping, och boktryckaren Lagerblad, Karlskrona.

Efter diskussionen formulerade en beredningskommitté, vilken bestod av distriktföreståndarne J. Erixon och E. Ungerth, missionsläraren J. F. Grufman, pastorerna K. V. Schedvin, Wilhelm Hammar, J. Wahlborg, K. E. Nordström, G. Wagnsson och Alb. Löfgren, spørsmålet till ett så lydande förslag:

»Kommittén föreslår. att konferensen måtte uttala som sin önskan, att i det så kallade prästbetyget vitsordet i fråga om kristendoms-kunskap helt och hållet utgår eller, om det skall kvarstå, att det då i varje fall grundas på skolbetyg.»

Detta förslag antogs av frikyrkomötet.

Som synes är det ej få, som önska en ändring uti här ifrågavarande avseende.

Den ändring, som jag nu föreslår, begränsar sig väsentligen till raden 10 i de flyttningsbetyg, som av pastor skola utfärdas. Och jag hoppas, att vad jag yrkar skall av vederbörande anses hava fog för sig. På grund av vad jag nu anfört får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring i Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående kyrkoböckers förande den 3 dec. 1915, att för person, som icke konfirmerats inom svenska kyrkan, måtte vid utfärdande av vederbörligt prästbevis angivas det betyg i kristendoms-kunskap, som erhållits vid avgång från folkskola, allmänt läroverk eller annan av staten erkänd läroanstalt.

Stockholm den 27 jan. 1916.

J. Byström.